

LIIKKEELLÄ
MARRASKUUSSA

FESTIVAALI

—

25 VUOTTA

Nykytanssia vuodesta 1986

koski: *Näkyjä 23*
Aleksanterin teatteri

ties (Belgia): *Vécinas*
Savoy-teatteri

e l'Esquisse (Ranska):
Paradise
Helsinki Itä-Helsingin
teatteri

ton (suomalainen
kooste), mm. Sanna
, Tiina Huczkowski,
näki, Hanna Brotherus.
teatteri

elahti: *Missä Jallu*

elsingin
teatterin pieni näyttämö

la: *Fainomerides*
lainen: *7 metsästäjää*
saassa
no Helsinki

ovies Dance Company
nia): *Affections & Trespass*
oon kulttuurikeskus

nikainen: *Pala taivasta*
nssiteatteri Raatikko

icAlester: *Iltarukoilijat 2*
men: *Pitkät jäähyväiset*
Helsinki Itä-Helsingin
teatteri

varnström: *No-No*
elsingin Kaupungin-
dio Elsa

unen, Katri Soini:
abdelle (sis. *Sovinto, Anna*
Kuka tahansa beti nyt)
spoon kulttuurikeskus,

Mammu Rankanen:

l. Ateneum

es and Company
My Big Pants Tour (sis.
e, Paris, The My Big Pants)
Helsinki Itä-Helsingin
teatteri

es/Compagnie
m (Ranska): *Because*
et à Toi
diak

Toothpick/Tero Saarinen:
TOI, Overdosed Mood
oon kulttuurikeskus,

LIIKKEELLÄ MARRASKUUSSA -festivaali on jo kahdenkymmenenviiden vuoden ajan esiteltyt pääkaupunkiseudulla sekä kansainvälistä että kotimaista kiinnostavaa nykytanssia. Se on koko olemassaolonsa ajan pyrkinyt ohjelmistollaan puhuttelemaan katsojia, välittämään kokemuksia ja edistämään nykytanssin asemaa Suomessa. Katsaus menneeseen paljastaa festivaalin historian käännekohtia ja todistaa sen kasvaneen nuoren aikuisen kunnioitettavaan ikään monen vaiheen kautta.

Festivaali aloitti aikana, jolloin kansainvälisiä nykytanssiesityksiä nähtiin Helsingissä erittäin harvoin. Festivaali oli siis ikkuna maailmalle, missä nykytanssi oli vakiintunut ja arvostettu taidemuoto. Kotimaisen tanssitaitteen hakiessa toiminnalleen arvostusta ja vakaampia oloja festivaali näytti osaltaan, että tanssitaide on kiinnostava, ajankohtainen ja idearikas taidemuoto, johon on syytä panostaa ja jota kannattaa seurata.

Festivaalitoiminnan kehittyessä sen eri tuottajatahot verkottuivat kansainvälisesti ja teoksia festivaalille tuliikin hyvin erilaisista taiteellisista konteksteista. Alettiin puhua taiteen tuonnista ja viennistä ja ymmärrettiin, että siihen tarvitaan rakenteita. 1990-luvulla suomalaiset koreografit huomattiin esimerkiksi Aerowaves-verkostossa ja yhä useampi kotimainen koreografi vieraili eurooppalaisilla festivaaleilla. Tanssitaiteemme kansainvälistyi.

2000-luvulla taiteellinen toiminta on levittäytynyt erilaisten yhteistyömuotojen kirjoksi - teokset ja tekijät, sekä tuotantomallit ovat liikkeessä ja taideteoksista on yhä helpompaa saada tietoa ja vaikutteita esimerkiksi internetin välityksellä. Nuoret taiteilijat matkustavat ja verkottuvat opiskeluvaihtojen ja residenssien avulla. Festivaalin tuleekin löytää uusia tapoja toimia, tarttua kiinnostaviin kansainvälisiin keskusteluihin ja esitellä teoksia, jotka yhä uudelleen haastavat meitä näkemään kehollisuutemme taiteellisen potentiaalin.

Liikkeellä marraskuussa on vakiintunut viimeisen 25 vuoden aikana Helsingin tärkeimmäksi nykytanssitapahtumaksi. Festivaalin 25-vuotisjuhlavuoden ohjelmistossa kohtaavat nykytanssin historia, nykyhetki ja tulevaisuus. Tässä pienessä historiikissa näemme miten tähän on saavuttu.

Olemme saaneet arvokkaita kommentteja monilta vuosien varrella mukana olleilta ja festivaalin kehitykseen merkittävästi vaikuttaneilta ihmisiltä. Muistettakoon kuitenkin, että kaikkia mielenkiintoisia tarinoita, tapahtumia sekä festivaaliin liittyviä ihmisiä on mahdotonta koota yksien kansien väliin. Seuraava tarina on vain yksi näkökulma menneeseen ja luki- ja saattaa olla myös eri mieltä historian kulusta. Historia ei kuitenkaan itse kirjoita itseään, joten päätimme yrittää.

TOIMITUS

Kaisa Laitinen

–

Toimitustyössä ovat avustaneet Ari Tenhula,
Mikael Aaltonen ja Isabel González.

Oikoluku: Elina Manninen Tanssin Tiedotuskeskuksesta.

JULKOASU

Petri Summanen

JULKAISU

Tanssiareena ry. & Liikkeellä marraskuussa -festivaali. Helsinki 2011.

Jefta van Dinther & Mette Ingvartsen: IT'S IN THE AIR, 2010

© PETER LENAERTS

1986 Jean-Claude Duvalier pakenee Haitista, Halley'n komeetta ohittaa maan. Olof Palme murhataan ja Urho Kekkonen menehtyy. Tšernobylin ydinvoimalassa tapahtuu räjähdys. Ensimmäinen kannettava tietokone esitellään maailmalle. Uuden Oopperatalon rakentaminen käynnistyy Helsingissä.

Liikkeellä marraskuussa -festivaali syntyy aikaan, jolloin nykytanssifestivaalille on selkeä tilaus ja tarve. Uuteen suuntautuneita ja aktiivisia nykytanssin ammattilaisia on kasvava joukko ja nykytanssia esitetään aikaisempaa enemmän. Tanssin yleisöpohja on kuitenkin yhä pieni ja tuotannolliset olosuhteet ovat lähes olemattomat. Vuonna 1983 perustetun Teatterikorkeakoulun Tanssitaiteen laitoksen vaikutus alkaa tuntua merkittävästi Helsingin, ja vähitellen koko maan, tanssinkentällä.

Suomen ensimmäinen nykytanssikatselmus, sisällöltään monipuolinen *Turba joukko*, on järjestetty pari vuotta aikaisemmin Vanhalla Ylioppilastalolla, joka on käytännössä Helsingin ainoa nykytanssin esityspaikka. Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan (HYY) kulttuurikeskuksen toiminnanjohtajana Vanhan Ylioppilastalon esitystoiminnasta paljolti vastanneen Raisa Rauhamaan mukaan nykytanssia kohtaan oli valtava kiinnostus. Rauhamaa kuvaa ajan henkeä sekä yleisön rakennetta monimuotoiseksi: ”Yleisö oli ristiin rastiin kaikenlaista. Se ei ollut pienen piirin yleisöä, vaan uusista asioista kiinnostuneita edelläkävijöitä. Rakenteet olivat silloin pönäkämmät, ei ollut taiteista ja kulttuurista kiinnostuneiden kohtaamispaikkoja, oli vain yksi Vanhan kirjakahvila. Poikkitaide oli päivän sana.”*

Liikkeellä marraskuussa -festivaali perustetaan vastaamaan juuri näihin tarpeisiin, siten että jo aikaisemmin nykytanssiteoksia tuottaneet tahot kerääntyvät yhteen ja järjestävät esitykset yhden tapahtuman alla. Liikellepaneva impulssi festivaalin perustamiseksi syntyy Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskuksen Marianna Kajantien mukaan Annantalon kahviossa. Siellä istuvat Teatterikeskuksen silloinen toiminnanjohtaja Raija Ojala, mm. Suomen Tanssitaiteilijain Liiton (STTL) puheenjohtajana toiminut tanssivaikuttaja Doris Laine, HYY:n Kulttuurikeskuksen toiminnanjohtajana vaikuttanut Raisa Rauhamaa sekä Kajantie itse. Kajantie muistelee: ”*Pohdimme, kuinka saada nykytanssille lisää näkyvyyttä ja arvostusta. Päätimme toteuttaa festivaalin, hinnalla millä hyvänsä.*” Monimerkityksellisen Liikkeellä marraskuussa -nimen keksii Raija Ojala.

Festivaali pyrkii paitsi rakentamaan tarpeellisia tuotannollisia mahdollisuuksia nykytanssille, myös antamaan nykytanssin tekijöille kaivatun tilaisuuden vuorovaikutukseen sekä löytämään tanssille uutta yleisöä. Ensimmäisen Liikkeellä marraskuussa -festivaalin päätuottajana toimii STTL, tiiviissä yhteistyössä Teatterikeskuksen, HYY:n kulttuurikeskuksen ja Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskuksen kanssa.

* Pirjetta Mulari: *Nykytanssifestivaalien kaksi vuosikymmentä Helsingissä – mitä seuraavaksi?* Satu Silvanon toimittamassa teoksessa *Festivaalien Helsinki – Urbanin festivaalikulttuurin kehitys, tekijät ja kokijat* 2007

Lanónima Imperial: Eppur Sì Muove, 1988

Jo ensimmäinen Liikkeellä marraskuussa -festivaali pitää sisällään monenlaisia näkökulmia tanssiin: Nykytanssia, tanssielokuvia, avoimia ovia ja yleisökeskusteluja. Ohjelmisto on laadukas ja kirjava. Marjo Kuuselan koreografia *Junttibaletti* Tanssiteatteri Raatikon esittämänä sekä tanssiteatteri ERI:n perustaja Tiina Lindforsin *Jae* vakuutavat 1980-luvun puolivälissä. Myös Tanssiteatteri Raatikon *Varvastanssi* (koreografia: Marja Korhola) ja Tanssiteatteri Rollon *Bodies* (koreografia: Päivi von Hertzen) sekä *Pelimannin kosto* (koreografia: Maiju Pohjonen) ovat ensimmäisen festivaalin ohjelmistossa. Aurinkobaletti esittää sekä Andrew de Groatin, Raija Lehmussaaren että Liisa Prihan koreografioita. Mirja Tukiainen ja Tuula Hyyryläinen näyttävät *Kaksi yhteen* -teoksellaan.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalilla, josta alkuaikana käytetään myös Tanssiviikko-nimeä, nähdään 11.11.1986 myös Kirsi Monnin *Marraskuun 11.* -teoksen ensi-ilta. Performanssiteilijanakin tunnetuksi tulleen Reijo Kelan *Keskiverto* ja tanssiteatteri Mobitan *Tanssiva kuvakirja* (koreografia: Ester Naparstok) ja *Yoko-tai* (koreografia: Ryhmä) sekä Tanssiteatteri Hurjaruuthin *Viimeiset Ruusut* (koreografia: Riitta Pasanen) täydentävät persoonallisen ohjelmiston.

Kansainvälisistä vieraista tanskalaisen ODIN-teatterin FARFA-ryhmän *Bryllup med Gud* (ohjaus: Eugenio Barba) kertoo legendaarisen koreografi-tanssija Vaslav Nijinskyn elämästä. Nijinskyn vaiheikasta elämää seurataan myös festivaalilla nähtävällä Herbert Rossin *Nijinsky*-tanssifilmatisoinnilla. Tanssiteatterin laitoksella pidetään avoimien ovien päiviä ja nähdään opiskelijoiden esityksiä. Festivaalilla käydään myös avointa keskustelua tanssin vuorovaikutuksesta ja vietetään *Lasten lauantaita*.

1987 Maailman väkiluku ylittää viiden miljardin rajan. Ensimmäinen sydänkeuhko-siirtoleikkaus tehdään Yhdysvalloissa. Suomen kulttuurikenttä kohahtaa *Jumalan teatterista*, joka esittää kiistellyn performanssinsa Oulun Teatteripäivillä. Liikkeellä marraskuussa -festivaali järjestetään vielä tässä vaiheessa joka toinen vuosi.

1988 Mihail Gorbatšovista tulee Neuvostoliiton presidentti. Ajatollah Khomeini tuomitsee Salman Rushdian *Saatanalliset säkeet* -teoksesta. Vihreä Liitto rekisteröityy puolueeksi.

Lokakuun lopulla vietetyissä avajaisissa STTL:n puheenjohtaja Marita Strömberg toivottaa tanssinytävät jälleen tervetulleiksi Liikkeellä marraskuussa -nykytanssitapahtumaan. Taustaorganisaatio on edelleen useampia toimijoita edustava voimanaisten joukko. Zodiak – Uuden tanssin keskuksen toiminnanjohtaja, Liikkeellä marraskuussa -festivaalin taiteellisessa johdossa pitkään vaikuttanut Raija Ojala muistelee järjestäjien ryhmää verkostona ennen varsinaista verkostoitumisen aikaa: ”*Järjestäjätahot ja -talot olivat edustettuina tapaamisissa, perusorganisaationa toimi Teatterikeskus sekä Suomen Tanssiteilijain Liitto. Yhdessä neuvoteltiin sulassa sovussa ohjelmistosta ja pohdittiin, mikä sopisi mihinkin esityspaikkaan. Tekeminen oli kivutonta.*”

Ohjelmisto on kotimaiselta osaltaan runsas: Tanssiteatteri Hurjaruuthin *Rotta – Narua ja Totta* (koreografia: Mirja Tukiainen) sekä *Rahisevan kuun aika* (koreografia: Ulla Koivisto), Tanssiteatteri Raatikon *Kenraali Orbello* (koreografia: Marja Korhola) ja Tanssiteatteri Minimim *Viimeinen Marssi* (koreografia: Tommi Huovinen) johdattavat yleisön jälleen tanssiteatterin pariin. Suomalaista tanssiteatteria edustaa myös Zodiak Presentsin *Lilit Lins* (koreografia: Sanna Kekäläinen). Leena ja Jukka Gustavsonin *Väreilyä – synsteettinen synteesi* -yhteisteoksen osana nähdään myös Jukka Lasanderin sekä Gustavsonien valokuvista ja kollaaseista koostuva näyttely. Lisäksi festivaalilla nähdään mm. Anzu Furukawan Teatterikorkeakoulun buto-tanssityöpajan loppuesitys *Cells of an Apple*.

Myös ulkomaan vieraat, brittiläinen The Cholmondeleys huumoripitoisine Lea Anderssonin pienoisteoksineen sekä Barcelonasta saapunut Lanónima Imperial palkitulla teoksellaan *Eppur Si Muove* saavat runsain määrin kiitosta. Vapaasti suomennettuna espanjalaisen miesviisikon esittämän J. Carlos Garcian koreografian nimi tarkoittaa ”*Se liikkuu sittenkin*”. Siihen voi osuvasti kiteyttää Liikkeellä marraskuussa -festivaalin toisen vuoden: yllätyksellistä liikettä merkittävässä teoksissa.

1989 Pekingin Tiananmenin aukion veriset mielenosoitukset. Berliinin muuri murtuu. Suomessa aloitetaan matkapuhelinten valmistus. Talvi on poikkeuksellisen lämmin, mutta Teknillisen Korkeakoulun kylmälaboratorion tutkijaryhmä ilmoittaa saavuttaneensa uuden kylmyyden maailmanennätyksen päästyään kahden miljardisosan päähän absoluuttisesta nolllapisteestä.

1990 Nelson Mandela vapautuu vankilasta, Neuvostoliittoon tulee ensimmäinen McDonalds. Suomessa lama-ajan merkkejä ja tunnelmia.

Yhdeksänkymmentäluvulle tullessa Liikkeellä marraskuussa -festivaalin ohjelmiston tausta-ajatuksena ovat *prosessi* sekä *ennen esittämätön*. Näinpä moni teoksista on ensiesitys tai luonteeltaan jatkuvasti muuntuva. Järjestäjien ryhmään liittyvät Ranskan kulttuurikeskus sekä Espoon kaupungin kulttuuritoimisto.

Nykytanssilla on edelleen monen silmissä tulokkaan ja uuden taidemuodon rooli. Suomen Tanssitaiteilijain Liiton toiminnanjohtajan roolissa Liikkeellä marraskuussa -festivaalin parissa aktiivisesti työskennellyt Annikki ”Anki” Smolander kuvaa alkuvuosisien tunnelmia ja paikkaansa vähitellen vakiinnuttavaa nykytanssifestivaalia: ”*Ilmassa oli tahtotilaa ja toiveita saada Suomen tanssimaailmaan uusia ja vapaita tuulia sekä tekniikoita. Tuntui, että klassinen suuntaus hallitsi julkisuutta ja tanssin esitystoimintaa. Tanssimaailmassamme klassisen ja muun ’vapaamman’ tanssitekniikan kohtaaminen oli vähän vaikeaa. Halusimme laajentaa ilmaisun kirjoa tanssin esitystoiminnassa, ja saada näkyvyyttä sekä kahleeton oikeutus olla olemassa tanssille, joka ei ollut klassisen perinteen sitoma.*”

Festivaalin taiteellinen profiili selkeytyy kansainvälisen ohjelmisto-osuuden kas-

Carlotta Ikeda: Utt, 1990

Wim Vandekeybus & Ultima Vez: *Immer das Selbe Gelogen*, 1992

vaessa. Raija Ojala kuvaa festivaalin syntyä ja kehitystä käsiohjelman esipuheessa: *"On yritetty löytää sellaista, jolla voisi olla jotain vuoropuhelua ja yhteismitallisuuttakin kotimaisen tanssitilanteen kanssa. Alku oli läpeensä kotimainen, toinen kerta lisäsi kansainvälistä väriä Espanjasta ja Englannista. Nyt ollaan tilanteessa, jossa kotimaisen ja kansainvälisen välinen subde pääesitysten osalta on kaunis tasapeli."*

Tyylillisesti ohjelmiston linja on monipuolinen: poikkitaiteellisuutta (norjalaisen Verdensteatret-ryhmän tilateos), kotimaisia nykytanssiteoksia (mm. Zodiak Presents, Tero Saarinen, Tuomo Railo & Helena Partanen), etnisyyteen ja kansanperinteeseen pohjautuvaa nykytanssia (ranskalais-unkarilainen Compagnie Entrepositaire en Transit). Pohjoismaista saapuu myös dramaattiseen, paljastavaan liikkeeseen pohjautuva ruotsalainen Caprioli Dance Company ensi-iltaesityksellään *Bete* (koreografia: Cristina Caprioli).

Buto-tanssin toista sukupolvea edustava, arvostettu japanilainen tanssija-koreografi Carlotta Ikeda esittää festivaalilla soolonsa *Utt*, vuodelta 1983. Ikedan teoksesta vakuutui yleisön lisäksi mm. Tiina Lindfors: *"Mustan rajaamassa valkoisessa tilassa Ikeda loihti uskottomia visioita, jotka sitoi yhteen hänen erehtymätön näkemyksensä sekä äärimmillään hallittu tekniikkansa."* (Turun Sanomat 12.11.1990) Kokeellisista esityksistään tunnetun Masaki Iwanan *Namanari (Half Demon)*-soolo on festivaalin toinen butolähtöinen japanilaisteos.

Festivaalin esitysten ympärillä on oheistoimintaa mm. kurssien, videoesitysten, valokuvanäyttelyn ja klubi-illan muodossa. Festivaali saa paljon kiittävää palautetta niin yleisöltä kuin medialtakin. Festivaalia kuvataan myös tanssin ajankohtaisten ilmiöiden esilletuojana: *"Liikkeellä marraskuussa on tarpeellinen ja tärkeä tapahtuma keskittyyssään nimenomaan nykytanssiin ja tuodessaan keskitetyksi nähtäväksi niitä ilmiöitä, joita tapahtuu jatkuvaa kehitystä elävissä tanssissa tässä ja nyt."* (Annikki Alku, Savon Sanomat 16.11.1990)

1991 Persianlahden sota alkaa, jäämies Ötzi löytyy Alpeilta. Neuvostoliitto hajoaa, Suomessa ylittyy viiden miljoonan asukkaan raja.

1992 Itämerineuvosto perustetaan, Suomi jättää liittymishakemuksen Euroopan yhteisöön. Ruokolahden leijona nähdään ensimmäisen kerran ja Suomi on Euroviisuissa viimeisellä sijalla.

Liikkeellä marraskuussa -festivaali järjestetään neljättä kertaa. Järjestäjinä toimivat Teatterikeskus, STTL, HYY:n kulttuurikeskus, Helsingin kaupungin kulttuuriasiakseus, Espoon ja Vantaan kulttuuritoimet, Ranskan kulttuurikeskus, Teatterikorkeakoulu sekä Tanssiteatteri Raatikko.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalilla on myös ensimmäistä kertaa nimetty teema: *ruumiillisuus*. Se on noussut yhdeksi taiteen ja yhteiskuntatieteiden keskeisimmistä keskustelun aiheista vuosikymmenen aikana. Ohjelmisto koostuu jälleen sekä kotimaisesta

että kansainvälisestä nykytanssista. Kansainvälisessä ohjelmisto-osuudessa käsitellään mm. musertavaa totalitarismia (slovenialainen koreografi Iztok Kovac sooloteoksessaan *How I Caught a Falcon*). Ranskalaisen Compagnie Christine Bastinin *Grace* risteyttää oivaltavasti tanssin ja teatterin maailmoja keskiajan hengessä.

Wim Vandekeybus & Ultima Vez esittävät *Immer das Selbe Gelogen* -teoksen, joka käsittelee naisia, miehiä sekä heidän välisiä suhteitaan sukupuolirooleja kyseenalaistaen. Belgialainen Vandekeybus tunnetaan ilmiömäisenä ohjaajana, koreografina, näyttelijänä sekä valokuvaajana. Hänen Ultima Vez -ryhmäänsä kuuluu useita nuoria taiteilijoita ja näyttelijöitä sekä taiteellisia neuvonantajia ja yhteistyökumppaneita. *Immer das Selbe Gelogen* – suomeksi *Aina samat valheet* – leikittelee erotiikalla ja estottomuudella ja saa ylistävän, mutta hämmennyneen vastaanoton. Esimerkiksi toimittaja Marjaana Toimisen luonnehdinnan mukaan ”*Se on riemukas kaaos, hersyvä surrealistinen hyrrä, jossa irratio-naalit tapahtumat vyöryvät näyttämöllä omalakisina ja väijäämättöminä.*” (Aamulehti 9.11.1992)

Ohjelmisto pitää sisällään useita kotimaisia kantaesityksiä: Sanna Kekäläisen *Mie-kassani on seitsemän terää ja kolme solmua*, Sari Lakson *Huttulan henki*, Susanna Veijalaisen *Jälleen kerran enkelit ovat ryöstäneet lapsia* ja Nicole Mathesonin *Vorago*. Alpo Aal-tokosken koreografia *Yönvartija* on hämärätunnelmainen katselmus ruumiillisuuteen, Kenneth Kvarnströmin *Voyeur* nuorisokulttuurin, musiikkivideoiden, melodraamojen sävyttämä ylistys fyysisyydelle. Ervi Sirénin *Vöimapaikka – tarinoita onnesta* on koreog-rafia yhdelletoista onnen paikkaa rakentavalle tanssijalle, Tuija Kokkosen *äMMä* esitys ruumiin representaatioista ja sukupuoli-identiteeteistä. Tanssiteatteri Minimi kaappaa *Aitoo ilonpitoa* -teoksellaan katsojat ilmaismatkalle suomalaisen käsitykseen hauskan-pidosta.

Alustuskeskusteluissa lähestytään festivaalin teemaa sekä tieteen että taiteen näkö-kulmista. Sosiologi Sari Näreen näkemykset naisen ruumiin julkisuudesta kohtaavat kiistellyn taiteilija Teemu Mäen kokemukset omasta ruumiista taiteen materiaalina. Teatterintekijä Tuija Kokkonen ja dramaturgi Marianne van Kerkhoven Brysselistä toimivat myös teeman alustajina. Ruumiillisuuden teemaa tukevat festivaalilla nähtävät videotokset *The Landscape* ja *The Place, Pink Noise & Mein Kampf In Media, Paikka maisemassa* sekä *Black and White*.

Teatteri-lehdessä (09–10/1992) Marjaana Toiminen kiittää Liikkeellä marraskuus-sa -festivaalin olemassaoloa, ohjelmistoa sekä yleistä linjaa: ”*Neljättä kertaa pääkaupunki-seudulla järjestetty Liikkeellä marraskuussa -festivaali täytti kaikki aistit. Tämä nykytanssifestivaali pursusi energiaa ja elinvoimaa tavalla, josta esimerkiksi Kuopion tanssiviikon toivoisi ottavan vaikutteita. Festivaali vakuutti paitsi nuoren suomalaisen koreografipolven innovatiivisuudesta ja lahjakkuudesta, myös nykytanssiksi kutsutun ilmaisumuodon ajan-kohtaisuudesta.*”

1993 Yhdysvaltain presidentti Bill Clinton määrää ohjuskuja Irakiin, PLO tunnustaa Israelin. Naantaliin avataan Muumimaailma, eduskuntatalon

edustalla osoitetaan mieltä hallituksen työllisyyspolitiikkaa vastaan. Helsingin uusi Oopperatalo vihitään käyttöön. Syvimpänä lamavuotena Liikkeellä marraskuussa -festivaalin väki suunnittelee seuraavan vuoden festivaalia.

1994 Ruandassa tapahtuu kansanmurha. Nelson Mandelasta tulee Etelä-Afrikan ensimmäinen tummaihoisen presidentti. Suomi liittyy Euroopan Unioniin, Martti Ahtisaari valitaan presidentiksi. Estonia uppoaa.

Vuoden 1994 Liikkeellä marraskuussa -festivaali toteutuu pienemmissä raameissa, mutta on silti ohjelmistoltaan vireä ja monimuotoinen. Liikkeellä marraskuussa -esityk-siä nähdään myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella Mikkelissä, Joensuussa sekä Jyväskylässä.

Järjestäjäorganisaatiosta jää pois HYY:n kulttuurikeskus, mukaan liittyy vuoden ajaksi Kaapelitehdas. Festivaali on myös järjestäjätahojen mielestä alkanut lunastaa tar-koituksiaan: se on lisännyt keskustelua, synnyttänyt osaltaan uusia tapahtumia ja tarjon-nut kohtaamispaikan esiintyjille. Kiinnostus festivaalia kohtaan on kasvanut tasaisesti ja festivaali vakiinnuttaa asemaansa suomalaisella tanssin kentällä.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalia case-tyyppisesti tutkinut Teatterikorkeakoulun täydennyskoulutuksen tuottajaopiskelijoiden ryhmä näkee festivaalin hankkineen myös ammattipiirien hyväksynnän. Ryhmän mukaan festivaaliorganisaation ohjelmistovalin-toihin luotetaan ja sen tarjoamia työtilaisuuksia arvostetaan.

On myös huomionarvoista, kuinka Liikkeellä marraskuussa -festivaali pyrkii vuo-si toisensa jälkeen tavoittamaan uutta yleisöä ja on siinä jossain määrin onnistunutkin. Espoon kaupungin kulttuuritoimessa näyttämötaiteista vastannut Hannele Krohn, Liik-keellä marraskuussa -festivaalin järjestämisessä vuosia mukana ollut kulttuurivaikuttaja, näkee festivaalin olleen monessa suhteessa uuden suunnan näyttäjä sekä suomalaisen että kansainvälisen nykytanssin suhteen pääkaupunkiseudulla: ”*Juuri rakennettujen monitoimitalojen kuten Stoan ja Espoon kulttuurikeskuksen sekä toisaalta järjestettyjen koululaisnäytösten kautta festivaali ja nykytanssi näkyi myös uudelle yleisölle. Kulttuurinen pinta oli erilainen kuin esimerkiksi Kansallisoopperan balettisalissa. Myös lippujen hinnat pyrittiin pitämään alhaisina.*”

Kansainvälisiä tuulia festivaalille puhalttaa norjalainen, tyyliltään riemukkaasti teatte-rin ja tanssin välillä risteilevä Scirocco. Ina Christel Johannessenin koreografia *Har du sun-get den for Grieg* on Sciroccon esittämä fantasiamatka säveltäjä Edvard Griegin maailmaan. Monikulttuurinen tanssiteatteri S.O.A.P Saksasta tuo Suomeen useasti palkitun ja paljon maailmalla kiertäneen *Domestic Arrangements* -teoksensa. Teoksen koreografina toimii Rui Horta. Ruotsalaisen Tigerin *Stoff*-installaatiossa kohtaavat tekstiilitaide ja tanssi.

Kotimaiset teokset edustavat festivaalin linjan mukaisesti uudemman sukupolven nykytanssia: Juha Hietakankaan ja ryhmän *Iloiset veikot ja rusohuuliset neitsyeet* esittelee omien sanojensa mukaan ”*tasapäisyyttä eroon asti ja mitä tapahtuu sitten, kun hiki loppuu ja kysymys jää edelleen ilman vastausta*”. Minna Vainikainen ja Ari-Kyösti Seppo joh-

dattelevat vauhdikkaiden tilanteiden äärelle mielikuvituksellisen *La Rambla* -teoksensa siivin. *Sinne, missä sataa* on Hanna Saloheimon musiikkipainotteinen loppuyö Teatterikorkeakoulun tanssiteidenlaitokselta. Riitta Pasanen-Willberg toteuttaa ryhmänsä kanssa *Naisen kynnär* -teoksen, Kaisa Torkkel ja ryhmä matkustavat Rinneradion musiikin tahdissa kohti vääjämätöntä *Which Witch* -teoksessa. Festivaalilla esiintyvät myös Tanssiteatteri Raatikko teoksella *Ohimennen* (koreografia: Anne Jouhtinen) sekä Virpi Pahkinen ja Patrick King Pahkisen *Sinensis*-koreografialla. Kirsi Monni esittää ryhmänsä kanssa koreografiansa *Noname*. Luennoilla ja keskusteluissa pohditaan tanssiteailijan identiteettiä. Mukana ovat mm. ohjaaja Esa Kirkkopelto ja tanssija-koreografi Hannu Hyttinen.

Niukoilla resursseilla toteutetun festivaalin huomioimaa kiertuetoiminnan edistämistä kiitellään niin tanssijoiden, median kuin yleisönkin parissa. Useamman järjestäjätahon tekemät esiintyjävalinnat herättävät sen sijaan ristiriitaisia reaktioita, ihmettelyä ja kritiikkiäkin sekä mediassa luonnehdintoja ”demokraattisista kompromisseista”. Yksittäiset teokset saavat kuitenkin paljon positiivistakin palautetta. Esimerkiksi festivaalin pääesiintyjäksi luonnehdittua S.O.A.P-tanssiteatterin *Domestic Arrangementsia* keuhataan: ”*Kohtaukset ovat koreografiselta suunnittelultaan nerokkaan runsaita ja tunnesäällöltään niin täyteläisiä, että ensi kertaa festivaalin aikana puolitoistatuntinen kuluu kelloon vilkuilematta.*” (Auli Räsänen, Helsingin Sanomat 7.11.1994)

Vera Mantero: *One Mysterious Thing, Said E. E. Cummings*, 2000

1995 Ympäristöaktivisti Ken Saro-Wiwa hirtetään Nigeriassa. Ruotsin prinsessa Victoria täyttää 18 vuotta. Suomi voittaa jääkiekon maailmanmestaruuden.

Kotimaista nykytanssia esittelevä Tanssiareena-festivaali järjestetään ensimmäisen kerran.

1996 Jasser Arafat valitaan palestiinalaishallinnon johtajaksi. Prinssi Charles ja prinsessa Diana eroavat. Kemissä avataan maailman suurin lumilinna. Kehä II:n rakennustyöt alkavat.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalin taival on jo kymmenvuotinen. Festivaalin mahdollistajien ja järjestäjien listassa on peräti viisitoista toimijaa: vuoden 1996 festivaalia ovat mukana luomassa Teatterikeskus, Espoon kaupungin kulttuuritoimen keskus ja Helsingin kaupungin kulttuuriasian keskus, Vantaan kaupungin kulttuuritoimi, Savoy-teatteri, Stoa Itä-Helsingin kulttuurikeskus, STTL, Tanssiteatteri Raatikko, Teatterikorkeakoulu, Ranskan kulttuurikeskus ja British Council.

Tanssin yleisömäärä on kasvanut entisestään, mutta kaikkien esitysten katsomot eivät vieläkään täyty. Vantaan kaupungin kulttuuritoimen tanssin ja teatterin kulttuuri-sihteerinä työskennellyt ja Liikkeellä marraskuussa -festivaalin järjestäjäorganisaatiossa Vantaan edustajana mukana ollut Tiina Björn muistelee: ”*Nykytanssiteokset eivät keränneet kovinkaan suuria katsojamääriä ja niiden elinkaari jäi hyvin lyhyeksi. Harmitti teki-jöiden puolesta.*” Vuonna 1996 festivaali haluaakin mahdollistaa freelancer-koreografien töiden kehittämisen tai uudelleentulkinnan ja siten lisätä niiden elinaikaa – tämä tukee myös festivaalin halua saada yhä useampia hienoja teoksia suuremman yleisön nähtäväksi. Liikkeellä marraskuussa -festivaalin ohjelmistovalintojen keskeinen lähtökohta on kymmenvuotisen historian kunniaksi *kierrätys*.

Siobhan Davies on englantilaisen nykytanssin arvostetuimpia nimiä. Festivaalilla nähdään Daviesin teos *Affections & Trespass*. Vuonna 1980 perustettu ranskalainen Compagnie l'Esquisse -duo, Joëlle Bouvier ja Régis Obadia, johdattaa *Welcome to Paradise* -teoksellaan ranskalaisen kevyen viettelevän tanssiteatterin pariin. Kolmas kansainvälinen teos on juuriltaan ranskalaisen, mm. Belgiassa työskentelevän Karine Pontiesin *Vecinas*.

Alpo Aaltokosken *Näkyjä 23*, Katarina McAlesterin *Iltarukoilijat 2*, Timo Loposen *Pitkät jäähyväiset*, Minna Vainikaisen *Pala taivasta*, Harri Kuorelahden *Missä Jallu luuraa?*, Anna Veijalaisen *7 metsästäjää MinäMinämaassa* ja Hanna Pajalan *Fainomerides* vastaavat festivaalin tanssiinkutsuun. Kenneth Kvarnström irrottelee Helsingin Kaupunginteatterin tanssiryhmän uutena johtajana urbaanissa *no no* -koreografiassa. Tanssijat Jyrki Karttunen ja Katri Soini haastavat Reijo Kelan, Ervi Sirénin ja Arja Raatikaisen työstämään parivaljakolle koreografiat – keskenään hyvin erityyppiset teokset nähdään osana festivaalia *Karuselli kabdelle* -nimen alla. Ohjelmiston täydentää Sanna Pohjosen vetämä, useiden tanssijoiden *Tanssimaraton*, suomalaisen nykytanssin kooste.

Yleisölle avoimessa keskustelutilaisuuksien sarjassa käsitellään tanssin ajankohtaisia teemoja, mm. tanssin tuotanto- ja kierrätysolosuhteita Suomessa, suomalaista tanssin ammattikoulutusta sekä tanssijan aktiiviuran jälkeisiä mahdollisuuksia. Keskustelutilaisuuksien ohella tarjolla on myös avoimien ovien päiviä ja mahdollisuuksia seurata harjoituksia.

1997 Heaven's Gate -kultin joukkoitsemurhan jäljiltä löydetään 39 ruumista. Tietokone voittaa ensimmäistä kertaa shakissa mestari Garri Kasparovin. Prinsessa Diana kuolee auto-onnettomuudessa. Michael Jackson konsertoi Olympiastadionilla.

1998 Kuusta löydetään tarpeeksi vettä ihmisasutuksen tukemiseen. Titanic voittaa 11 Oscar-palkintoa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin perustetaan. Helsingissä Nykytaiteen museo Kiasma avataan, korjattu Lasipalatsi vihittään uudelleen käyttöön ja Suomenlinnassa vietetään 250-vuotisjuhlia.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalin järjestäjäorganisaatioissa tapahtuu jälleen muutoksia. Edellisen festivaalin järjestäjistä mukana jatkavat Espoon ja Helsingin kaupunkien kulttuuritoimet, British Council, Stoa Itä-Helsingin kulttuurikeskus, STTL ja Teatterikeskus. Festivaalityöryhmän uudet jäsenet ovat Ateneum-sali, Kiasma-teatteri, Zodiak – Uuden tanssin keskus sekä Valon Voimat -tapahtuma.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalin voi sanoa elävän jälleen uutta vaihetta, jota pohditaan myös festivaalin esitteen esipuheessa: alkuraivauksen ja nykytanssin ensimmäisenä pääkaupunkiseudun näyttämönä toimimisen jälkeen festivaali on pyrkinyt nostamaan kiinnostavimmat kantaesitykset suuremmankin yleisön huomioitaviksi. 2000-lukua lähestyttäessä kansainvälisyys nousee kuitenkin tärkeysjärjestyksessä ensimmäiseksi.

Festivaali keskittyikin vuonna 1998 liikkeeseen sekä eurooppalaiseen nykytanssiin, erityispainotus brittien kärkinimissä. Brittiteema levittäytyy festivaalille monimuotoisesti: Teatterikorkeakoulun järjestämässä Tanssi ja yhteisö -seminaarissa luennoi mm. Christopher Thomson (The Place, Lontoo). Myös tanssifilmit tulevat Brittein saarilta.

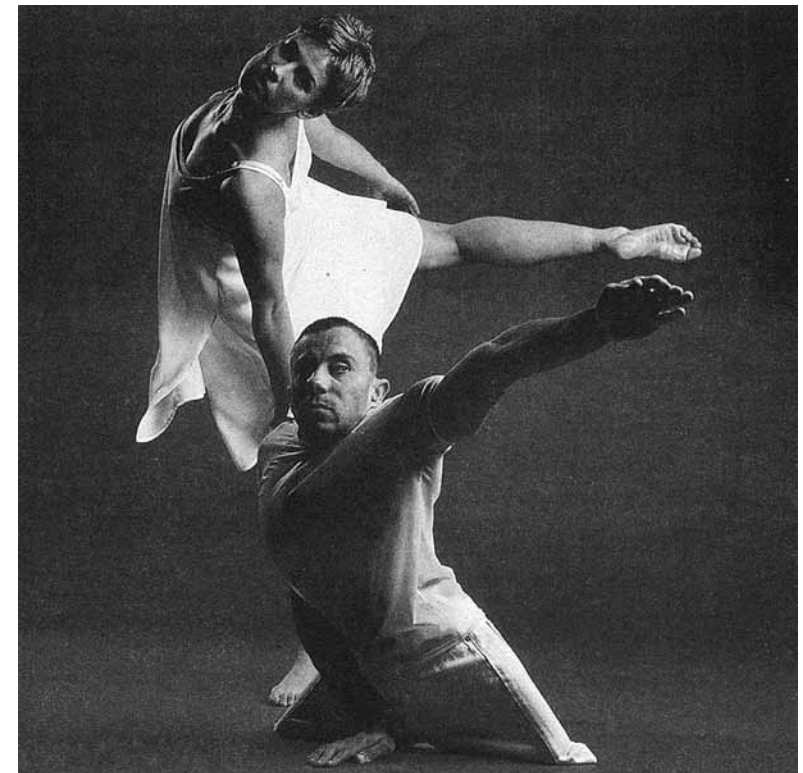
Teoksista peräti kolme on brittiläistä tuotantoa: festivaalin odotetuin vierailija, CandoCo, rikkoo tanssitaiteeseen liittyviä tabuja teoksellaan *Out of here*. Lumoava ryhmä määrittää uudelleen tanssin raja-aitoja: tanssijoista kaksi on pyörätuolissa ja yhdellä ei ole lainkaan jalkoja. Jeremy James, balettitanssijan uralta nykytanssiin siirtynyt koreografi, on Iso-Britannian tanssikentän puhutuimpia nousevia kykyjä. Hän esittää ryhmänsä kanssa festivaalilla teoksen *My Big Pants Tour*. Kolmas brittiesitys, Tšaikovskin *Joutsenlampi*-sävellystyön innoittama Javier de Frutosin kabareesoolo *The Hypochondriac Bird* vakavoittaa vanhenemisen ja kuolemanpelon teemoilla.

Amerikkalaislähtöinen Tim Feldmann, jonka teokset ovat saaneet kehuja mm. visuaalisesta näyttävyydestään sekä koreografisesta nerokkuudestaan, tuo Zodiakin studioon seitsemälle tanssijalle luodun, uskonnollisiin kuvastoihin nojaavan *Ikon* -uutuus-

työnsä. Teoksen yhteydessä nähdään Feldmannin *Twin Projects*, joka on tutkielma kaksosuudesta. Ranskasta näyttämölle saapuvat Sacré Sacrumin pienoisteokset *Because I love* ja *À tu et à toi*. Rakkaustutkielmien koreografiat ovat Frédéric Giesin käsialaa.

Tero Saarinen, Ervi Sirén sekä sisarukset Mimmu ja Mammu Rankanen vastaavat ohjelmiston laadukkaasta kotimaisesta osuudesta. Arja Raatikaisen keväällä 1998 ensi-iliansa saanut *Kommenteja* ja kyseisen teoksen prologi, kantaesitys *Enne*, peruuntuvat sairastapausten vuoksi.

Odotetusti CandoCo herättää eniten huomiota myös toimittajien keskuudessa. Arviot ja kannanotot ovat kautta linjan positiivisia. Toimittaja Pia Valonen kirjoittaa *Out of here* -teoksesta rajojarikkovana katsomiskokemuksena: ”*Tunnin ajan mielikuvitukselliset paot ja levottomat kurkotukset tavoittamattomaan pitivät yleisönsä mukana matkoillaan. Hätkähdyttävällä ilmaisuvoimallaan ryhmä antoi uudenlaisen tanssielämyksen, uudella kielellä, jonka se on luonut seitsemän vuoden aikana. Se on rikkonut tanssiin liittyviä tabuja ja ansainnut korkean asemansa tasokkaalla nykytanssin kentällä keskittymällä taiteelliseen eheyteen.*” (IT-Invalidityö 12/98) Samankaltaisista aineksista rakentuu myös Liikkeellä marraskuussa -festivaalin ilme: uskalluksesta, uudesta liikkeestä sekä ajatusten ja kokemusten yhdistämisestä.

CandoCo: *Out of Here*, 1998

La Ribot: *Mas Distinguida*, 2000

1999 Maailman väkiluku ylittää kuusi miljardia. Teini-ikäiset pojat surmaavat lukiolaisia, opettajan sekä itsensä Columbinen verilöylyssä. Melissa-mato tekee tuhojaan internetissä. Suomi aloittaa ensimmäisen puheenjohtajakautensa Euroopan unionissa. Millenniumia odotetaan ja pelätään.

2000 Y2K ohittuu ilman pelättyjä katastrofeja. Jolon saarella panttivankikiirsi. Tarja Halosesta presidentti. Helsingin kaupunki juhlii 450-vuotispäiväänsä.

Liikkeellä marraskuussa -festivaali toteutuu uuden vuosituuhannen alussa monilta osin poikkeavissa puitteissa: festivaalin koordinointi ja päävastuu siirtyvät Teatterikeskukselle. Kuluvana kulttuurikaupunkivuotena festivaali fuusioituu väliaikaisesti kiertävään Trans Danse Europe 2000 -nykytanssifestivaaliin. Ohjelmisto muotoutuu pitkälti Trans Dansen myötävaikutuksella. Kyseinen festivaali on seitsemän kulttuurikaupungin (Avignon, Bergen, Praha, Bologna, Brysseli, Reykjavik ja Helsinki) festivaalien ja erinäisten tanssitahojen yhdessä organisoima festivaalikiertue. Keskeisenä ajatuksena on tehdä tunnetuksi eurooppalaista nykytanssia ja sen ilmiöitä koreografien, tanssiryhmien ja teosten kierrätyksellä. Festivaalilla järjestetään myös taiteilijavieraiden vetämiä työpajoja sekä Trans Danse Europe 2000 -valokuvanäyttely.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalin kansainvälisyys herättää huomiota myös mediassa: *"Festivaali antoi kiinnostavan kuvan siitä, mitä muualla tehdään, koska teokset olivat kahden edellisen vuoden aikana syntyneitä ja tuorein tältä vuodelta. Liikkeellä marraskuussa saa painottua ulkomaiseen tarjontaan, koska muut, kuten Helsingin Juhlaviikot, tuovat niukasti ulkomaisia ryhmiä vierailulle. Tai sitten esitykset tulevat vuosien viiveellä, terävimmän ajankohtaisuutensa menettäneinä."* (Auli Räsänen, Helsingin Sanomat 3.11.2000)

Esiintyjäkaarti on vahvasti naispainotteinen. Toinen teosten välinen yhteinen nimitäjä on ilmaisumuoto: genererajoja lähestytään uskaliaasti, niitä ylitetään, haasteitaan ja uudelleen muotoillaan tai ne jätetään huomioimatta kokonaan. Teoksiin löytävät tiensä tyylipuhtaan tanssin ohella esimerkiksi performanssi ja kuvataide.

Espanjalainen La Ribot esittää Liikkeellä marraskuussa -festivaalilla uuden performanssarjansa *Mas Distinguida*, kreikkalaisryhmä Sinequanonin *Jarden* (koreografia: Apostolia Papadamaki) kuvaa taivalta kommunikaatiokatkoksista yksilöllisyyteen ja luotuun yhteisöllisyyteen. Performanssin ja tanssin rajapintoja festivaalille tuo portugalilainen Vera Mantero kolmen sooloteoksen sarjallaan (*One Mysterious Thing, Said E. E. Cummings; Olympia; Perhaps She Could Dance First And Think Afterwards*).

Trans Dance Europe 2000 -festivaalin osalta teoksia nähdään hankkeen osallistujamaista. Yhden naisen muutoksessa elävän *Ritratti* -taidenäyttelyn esittelee Monica Francia Italiasta. Ranskalainen sirkus- ja teatteritaiteilijoiden ja muusikoiden kollektiivi Kubilai Khan Investigations esittää monimuotoisen teoksen *S.O.Y.*, belgialaisen Compagnie Tandemin *Solo Stockhausen* (koreografia: Michèle Noiret) leikittelee kehollisuuden suhteella musiikkiin. Norjalaista nykytanssia edustaa Carte Blanche AS teoksella

Suppose this time I see what he saw ja Tsekin taiteilijavieras, koreografi Jan Kodek matkustaa teoksessaan *Gates* ihmismielen syvimpiin labyrinthteihin.

Suomen osuudesta vastaa tanssija, opettaja ja koreografi Paula Tuovinen, jonka työskentelylle on ominaista huumorin ja ironian käyttö. *Faravidin maa* on osaltaan omaleimainen katsaus pohjoisen ihmisiin, Oulun toppatakikansan ainutlaatuisen luovaan hulluuteen. *Blondi* pyrkii löytämään tasoja blondiudesta: mistä mielikuvat syntyvät, miten ne elävät ja mihin ne johtavat?

Samana vuonna perustetaan Tanssiareena ry, jonka pääasiallisena tarkoituksena on edistää suomalaisen tanssin tunnettavuutta kotimaassa ja ulkomailla sekä lisätä tanssiryhmien ja -taiteilijoiden esiintymistilaisuuksia. Liikkeellä marraskuussa -festivaalin tuotanto halutaan siirtää yhden varsinaisen toimijan nimiin, taustavoimina jatkavat vanhat yhteistyökumppanit.

Vuonna 2000 toteutuu myös Tanssiareena-festivaali, joka esittelee kotimaista nykytanssientä. Festivaalin järjestää Tanssin Tiedotuskeskus, taustavoiminaan, Teatteri-keskus, Zodiak – Uuden tanssin keskus, JoJo – Oulun tanssin keskus sekä STTL.

2001 Syyskuun 11. päivän terrori-iskut järkyttävät maailmaa. Suu- ja sorkkautautiepidemia alkaa Britteinsaarilla. Ensimmäinen keinotekoinen sydän asennetaan ihmiselle. Hiihdon MM-kilpailuissa Lahdessa suomalaishiittäjiä jää kiinni dopingista.

Näyteikkunana kotimaiseen nykytanssiin toimii edellisvuoden tapaan Tanssiareena-festivaali. Tanssiareena-festivaalin ohjelmistossa on lähes kolmenkymmenen suomalaisen koreografin teoksia. Mukana ovat mm. Jyrki Karttunen, Harri Kuorelahti, Virpi Pahkinen, Susanna Leinonen, Petri Kekoni ja Alpo Aaltokoski.

2002 George W. Bush allekirjoittaa päätöksen sodasta Irakia vastaan. Euro otetaan käyttöön myös Suomessa. Kalakukko saa kolmantena suomalaisena elintarvikkeena EU:n nimisuojan. Aki Kaurismäen elokuva *Mies vailla menneisyyttä* palkitaan Cannesin elokuvajuhlilla.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalin tuottaa ja koordinoi ensimmäisen kerran Tanssiareena ry yhteistyökumppaneinaan Stoa Itä-Helsingin kulttuurikeskus, Espoon kulttuuritoimen keskus, Kiasma-teatteri sekä British Council. Vuoden ajan mukana on myös Annantalon taidekeskus. Taiteellisesta linjasta vastaavat Raija Ojala, Ari Tenhula ja Virve Sutinen, joka on ollut mukana järjestämässä myös aivan ensimmäisiä Liikkeellä marraskuussa -festivaaleja. Myöhemmin Sutinen vertaa festivaalin 2000-luvun tilannetta ensimmäisiin vuosiin seuraavasti: *”Toimiessani Kiasma-teatterin vastaavana tuottajana ja Liikkeellä marraskuussa -festivaalin taiteellisena johtajana toiminta oli jo vakiintunutta. Tarve oli kuitenkin sama: avata ja laajentaa tanssikäsitystä sekä yleisöpohjaa. Alkuaikoina se oli todellista pioneerityötä, jota ohjasi innostus ja intuitio enemmän kuin tieto tai taito.”*

Festivaali ohjaa näyttämölle kujeilevaa liiketeatteria ja kokeellista tanssia painottaen nykytanssin tuoreimpien suuntausten hyväntuulista, humoristista ja jopa itseironista linjaa. Sopivassa määrin hellyyttä, käsitteellisyttä, trendikkyyttä, avantgarden kosketusta sekä huipputason koreografiaa tarjoavat viisi kansainvälistä tanssin nimeä.

Sveitsiläisen Compagnie Gilles Jobinin minimalistinen teos toimii postmodernin liikeajattelun kehityksessä tehden näkyväksi teoksen rakentumisen ja näyttämön reunaehdot. Festivaalilla nähtävä hätkähdyttävä koreografia *Under Construction* on kiinnostava myös äänitaiteen näkökulmasta. Compagnie Marie Chouinard kiteyttää futuristisessa teoksessaan *Le Cri du monde* näkemyksensä tanssista hyvin fyysisenä ja visuaalisena ilmaisumuotona. Kanadalaistähden ryhmä pursuaa virtuositeettia myös herkässä *Préludes de Chopinissa*.

Nuoren yleisön suosikiksi kohoaa New Art Clubin *This is modern*, joka on stand up-komiikkaa, nykytanssia ja teatteria yhdistävä riemukas oppitunti nykytanssin kliseistä. Naurunsekaista kiinnostusta herättää myös Konstantin Mishin liiketeatteriesitys *Sutra of Kama*. Venäläiskoreografin tarina rakkaudesta ja pitkän parisuhteen kompastuskivistä nojaa venäläiseen absurdin teatterin traditioon.

Espanjalainen Sol Picó parodioi *Kiss Me a Cactus* -soolossa ikääntyvää kabaree-tähteä. Iskelmäklassikko *”Bésame mucho”* toimii riehakkaan koreografian musiikillisena johtotähtenä. Helsingin Sanomien Anni Valtonen luonnehtii teosta muun muassa seuraavasti: *”Harvoin haluaisi teoksen päättyessä nähdä sen beti uudestaan. Dramaturgisesti otteessaan pitävän Kiss Me a Cactuksen voi takuulla katsoa moneen kertaan, aina uusia merkityksiä löytäen.”* (10.11.2002)

Compagnie Felix Ruckert: *Secret Service*, 2003

2003 Dolly-lamma kuolee. Miljoonat ihmiset ympäri maailman protestoivat Irakiin tehtyjä hyökkäyssuunnitelmia. Ruotsin ulkoministeri Anna Lindh surmaataan Tukholmassa. Suomessa käydään keskustelua natsi-Saksaan luovutetuista juutalaisista.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalilla on väli vuosi, Tanssiareena-festivaalin ohjelmisto esittää kotimaisia ensi-iltoja ja vanhempia teoksia mm. Arja Raatikaiselta, Tommi Kitiltä, Sanna Kekäläiseltä, Mammu Rankaselta, Petri Kekonilta sekä Jenni Kivelältä. *Suomalaisen nykytanssin lyhyt oppimäärä* -tanssikavalkadissa nähdään lyhyitä otteita mm. Marianne Rouhaisen ja Arja Tiilin teoksista.

2004 Abu Ghraibin vankilan kidutusskandaali tulee julki. Suomessa sateisin kesä vuosiin. Suomi päättää liittyä jalkaväkimiinat kieltävään Ottawan sopimukseen vuonna 2012. Pohjoismaiden neuvoston kirjallisuuspalkinto myönnetään kirjailija Kari Hotakaiselle.

Tanssiareena- ja Liikkeellä marraskuussa -festivaalit sulautuvat yhdeksi, vuotuiseksi Liikkeellä marraskuussa -festivaaliksi. Päävastuu festivaalista on Tanssiareena ry:llä, mutta tiivis yhteistyö aiempien yhteistyökumppanien kanssa jatkuu. Yhteistyössä Liikkeellä marraskuussa -festivaalia järjestävät Kansallisoopperan Alminsali, Kiasma-teatteri, Espoon kulttuuritoimen keskus, Stoa Itä-Helsingin kulttuurikeskus, British Council, sekä Goethe-instituutti. Myös Tanssin Tiedotuskeskus on mukana festivaalityössä.

Festivaali tuo pääkaupunkiseudulle jälleen huippuvierailuja maailmalta. Saksalaisen Felix Ruckertin johtama ryhmä esittää *Secret Servicen* – suorita tulkintoja tunteista ja tuntemuksista kävijän kehoa ja aisteja koetellen. Osallistavassa esityksessä katsoja asetuu tanssijoiden keskelle. Annikki Alku kirjoittaa teoksesta ”*eräänlaisena antropologisena liike- ja tanssikokeena, jossa katsojat yksitellen silmät peitettynä joutuivat ryhmän tanssijoiden liikuttamaksi ja manipuloitavaksi.*” (Uutispäivä Demari 8.11.2004) Nuoren Antje Pfundtnerin *eigenSimm* on teos ihmisen havainnointitavoista ja huomion tavoittelusta.

NEUER TANZ: *Revolver*, 2005

Wayne McGregor ja Random Dance -ryhmä Iso-Britanniasta hyödyntävät kognitiivista psykologiaa ja neurologiaa teoksessaan *AtaXia*. Ihmiskehoja ja sen rajallisuutta lähestytään tuoreesta näkökulmasta ja esitys täydentyy tila-arkkitehtuurin ja virtuaali-maailman avulla.

Yksi eniten median huomiota saaneista festivaalin esiintyjistä on ruotsalaiskoreografi Anna Vnuuk. *Anna Vnuuk sätter upp Cats!* on tanssin konventioista vapaa pienoismusikaali eikä lähiöunelmalle irvaileva Vnuuk ole koskaan itse edes nähnyt Cats-musikaalia. Jussi Tossavainen arvioi teosta Helsingin Sanomissa (8.11.2004) esimerkiksi näin: ”*Tunnemyrskyssä katsojille avautuva Anna Vnuuk on todellinen Grizabella. Katsoja vilpittävästi toivoo, että hänkin saa esikuvansa lailla vielä uuden mahdollisuuden. Anna Vnuukia ei voi olla rakastamatta!*”

Festivaalin yhteydessä järjestetään edellisvuosien tapaan myös luentoja, kursseja ja näyttelyitä.

2005 Irakissa järjestetään ensimmäiset vaalit miehityksen jälkeen. Prinssi Charles avioituu Camilla Parker Bowlesin kanssa. Hurrikaani Katrina tuhoaa New Orleansin, Lontoon metrossa terrori-iskut. Helsingissä yleisurheilun MM-kisat.

Taiteellisen johdon, Virve Sutisen, Raija Ojalan ja Ari Tenhulan, valitsema ohjelmisto ravastelee monin tavoin tanssin ilmaisuaroja. Liikkeellä marraskuussa -festivaalin muuttuminen jokavuotiseksi lisää tunnettuutta sekä pitää festivaalin paremmin ajan hermolla kansainvälisen ohjelmiston suhteen. Festivaali kerää paljon uusia kävijöitä: yleisökyselyn mukaan yli puolet kävijöistä on ensikertalaisia. Tanssiareenan ry:n kanssa yhteistyössä festivaalia järjestävät Stoa Itä-Helsingin kulttuurikeskus, Zodiak – Uuden tanssin keskus sekä Kiasma-teatteri. Festivaalin yhteistyökumppanina toimii myös Düsseldorfissa sijaitseva tanssin tuotantotalo Tanzhaus nrw osana Nordrhein-Westfalenin kulttuurin teemavuotta Suomessa.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalilla VA Wölfiltä ja NEUER TANZ -ryhmältä nähdään nykytaideteos *Revolver*. Ryhmän näyttämötaide yhdistää liikettä ja tanssia, valoa, musiikkia ja ääntä ennakkoluulottomasti, taidolla ja ajatuksella. Saksasta saapuu myös koreografi-mediatiteilija Stephanie Thiersch, jonka *Under Green Ground* -soolossa tanssija Alexandra Naudet pohtii esittämisen peruskysymyksiä sekä olemassaolon merkityksiä.

Belgialainen tanssitaiteilijakollektiivi Les Ballets C de la B esittäytyy ensimmäistä kertaa Suomessa koreografi Koen Augustjinenin teoksella. *bâche* käsittelee epätoivoa, veljeyttä, rakkautta, kuolemaa. Karoliina Yli-Honko kirjoittaa Liikekieli.com-sivustolla teoksen teemojen näkymisestä: ”*Yleisö haukkoi henkeään, kun iso mies beitellään kuin roskaäkkiä, eikä voi olla ollenkaan varma, että hänet saadaan kiinni ennen maata. Tanssin kautta käsiteltiin myös heikkoutta ja kuolemaa kun yksi ryhmästä joutuu silmätikuksi tai kirjaimellisesti heittopussiksi tai kun häntä dominoidaan kuin sätkynukkeä.*” (1.11.2005)

Les Ballets C de la B & Koen Augustijn: *Bâche*, 2005

©CHRIS VAN DER BURGH

Vuonna 2005 taiteellinen johto tilaa kotimaiselta koreografilta festivaalin kantaesityksen. Ensimmäisen tilausteoksen koreografi on Liisa Pentti, joka esittää ryhmänsä kanssa festivaalilla *1-0, matériel du coeur* -teoksen. Teos on Zodiak – Uuden tanssin keskuksen kanssa toteutettu yhteistuotanto. Pelit, säännöt ja sääntörikkomukset ovat teoksen keskeisiä teemoja. Rajapinnat, häilyvä totuus ja ainainen petoksen mahdollisuus tekevät esiintyjistä pelaajia – tai pelinappuloita. ”*Tunnin mittaisen esityksen aikana katsojalle jää aikaa vaikutelmille. Ne eivät jähmety vaan pysyvät liikkeessä. Teoksen unenomainen logiikka toimii monitahoisesti, oman sydämen ja pään materiaalien kautta.*”, toteaa Pentin teoksesta Kaisa Kurikka (Turun Sanomat 8.11.2005).

2006 Kiinalaisen kalenterin Koiran vuosi alkaa. Pluto menettää asemansa planeettana. Lordi voittaa Euroviisut. Musiikkitalon esirakennustyöt alkavat Töölönlahdella.

Marraskuussa liikutaan vapaina suorittamisesta ja atleettisesta liikkeestä ja syvenytään inhimillisyyteen. Liikkeellä marraskuussa -festivaali kyseenalaistaa yhdessä katsojan kanssa perinteisiä esityksen ja maailman välisiä suhteita. Ohjelmisto on jälleen moniulotteinen ja rohkea katsaus kansainväliseen ja kotimaiseen tanssitaiteeseen. Myös organisaatiossa nähdään moniulotteisuutta: yhteistyössä Tanssiareena ry:n kanssa ovat vuonna 2006 Stoa Itä-Helsingin kulttuurikeskus, Ranskan kulttuurikeskus, Goethe-instituutti, British Council, Zodiak – Uuden tanssin keskus, Kiasma-teatteri, Ateneum-sali, ASEF-kulttuurisäätiö Asem6-konferenssin Suomen kulttuuriohjelman puitteissa sekä Centre Culturel Français. Taiteellisenä johtajana aloittaa Ari Tenhula.

Kansainvälisiä vieraita festivaalille saapuu Tokiosta, Berliinistä, Pariisista ja Lontoosta. Hiroaki Umeda on monilahjakkuus, joka todistaa osaamisensa koreografian, tanssin, musiikin ja visuaalisen suunnittelun alueilla teoksessaan *While Going to a Condition*. Festivaalilla nähdään myös kaksi Umedan tanssielokuvaa, *Quantize* ja *Montevideoaki*.

Jonathan Burrows & Matteo Fargion: *Both Sitting Duet*, 2006

Eszter Salamon: *Reproduction*, 2006
© BRUNO POCHERON

Unkarilaissyntyinen berliinitär Eszter Salamon käsittelee teoksessaan *Reproduction* identiteettejä, sukupuolisuutta ja kehollisuutta. Uskaliaassa koreografiassa kahdeksan esiintyjän ryhmä käy läpi Kamasutran asentoja: teos rakentuu toistosta, kosketuksista ja nautinnon eleistä. Ranskalainen Julia Cima seikkailee *Visitations*-sooloteoksessaan läpi nykytanssin historian lähes sadan vuoden ajalta.

Both Sitting Duet on kokoelma arkisia eleitä ja toimintoja, joille löytyy yllättäviä syvyyskäsiä. Jonathan Burrows ja säveltäjä Matteo Fargion suhtautuvat liikkeeseen keskenään eri tavoin: näistä tavoista huolimatta tai juuri niistä johtuen Burrowsin ja Fargionin välinen vuoropuhelu on mitä kiehtovinta seurattavaa. Kaksikko tekee vaikutuksen myös mediaan: ”Esiintyjiltä suurta keskittymistä vaativa teos koukuttaa katsojan eleettömyydellään ja pienimuotoisuudellaan. Siihen ei ole lisätty mitään, millä yleisöä voisi kosiskella. On vain nerokas idea ja sen onnistunut toteutus.” (Anni Valtonen, Helsingin Sanomat, 30.10.2006)

Kotimaisista tanssitaiteilijoista tänä vuonna ohjelmistossa ovat Paula Tuovisen dokumentaarinen *REvenge*, joka pohtii kostoja ja sen oikeutusta, Teemu Määttäsen *Seuraavalla kerralla* -videotutkielma liikkeestä ja toistosta sekä Kirsi Monnin teospari *Lichtweg – Friedenplatz*. Teosparin *Lichtweg* on Monnin soolo ja *Friedenplatzissa* tanssivat Katri Soini, Joonna Halonen ja Vera Nevanlinna. Kaikki kotimaiset teokset ovat kantaesityksiä.

2007 Ensimmäinen Earth Hour -tapahtuma järjestetään. Kreikassa suuria maastopaloja. Suomessa lopetetaan analogiset televisiolähetykset.

Tanssiareena ry:n järjestämän marraskuisen festivaalin ohjelmisto pureutuu eri muodin identiteettien rakentamiseen ja rakentumiseen. Kansainväliset ja kotimaiset teokset sulautuvat tyylikkääksi kokonaisuudeksi, joka hätkähdyttää, mutta tarjoaa myös tutumpaa tarttumapintaa. Yhteistyö jatkuu Zodiak – Uuden tanssin keskuksen, Kiasmateatterin, Goethe-instituutin, British Councilin sekä Stoa Itä-Helsingin kulttuurikeskuksen kanssa.

Kroatialaislähtöinen, hollantilaistunut Ivana Müller tutkii työssään sääntöjä, identiteettejä, tulkintoja sekä kieltä. Liikkeellä marraskuussa -festivaalilla nähdään Müllerin teos *While We Were Holding It Together*, joka rakentuu mielikuvituksessa, todellisuudessa sekä niiden välimaastossa. Kanadalainen Martin Bélanger ammentaa oman näyttämö-todellisuutensa aiemmasta työstään näyttelijänä. *Spoken Word/Body* sukeltaa amerikkalaisen Spoken Word -tradition juurille, materiaalinaan Bélangerin omaelämäkerrallinen aineisto.

Joji Incin Johanne Saunier tulkitsee teoksessaan *Erase-e(x)* koreografioita, joita on kirjoitettu entisten koreografioiden päälle. Belgialaisen Saunierin uudelleentulkinta- ja kierrätysinspiraation alkulähde on Robert Rauschenbergin maalaus *Erased De Kooning Drawing*.

Festivaalilla on kaksi kotimaista tilausteosta: Eeva Muilu paljastaa teoksessaan

Loppuunmyyty rakkauden markkinoiden reunaehtoja, Jyrki Karttusen uudessa teoksessa pohditaan valtaa, vallankäyttöä ja manipulointia. *My Imaginary Friend Is With Me* saa varauksettomat keuhut mm. Liikekieli.com -verkkosivustolla: ”Karttunen on onnistunut tekemään teoksen, jossa nostetaan esiin vakavia henkilökohtaisia, yhteiskunnallisia ja poliittisia kysymyksiä lopputuloksen olematta kuitenkaan saarnaava. Karttusen mielikuvitusmaailma on paikka, jonka huolettomuuteen varmasti jokainen haluaisi paeta ja jossa saamme viipyä yhtä kauan kun tuo esitys kestää.” (Karoliina Yli-Honko 9.11.2007)

Thomas Gruben ja Enrique Sánchezin ohjaama *Rhythm is it!* -dokumentti johdattaa berliniläisnuorten *Kevätuhri*-esityksen harjoituksiin, *Vangittu hetki* -näytelmä esittelee saksalaisten tanssivalokuvaajien ja kuvataiteilijoiden näkemyksiä tanssista.

2008 Barack Obama voittaa Yhdysvaltain presidentinvaalit. Poliisi takavarikoi taiteilija-teoreetikko Ulla Karttusen *Neitsythuorakirkko*-nimisen taideteoksen Kluuvin Gallerian näyttelystä. Nobelin rauhanpalkinnon saa Martti Ahtisaari.

Liikkeellä marraskuussa -festivaali pyrkii hahmottamaan Eurooppaa ja eurooppalaista nykytanssia eri näkökulmista. Tanssiareena ry jatkaa yhteistyötä Stoa Itä-Helsingin kulttuurikeskuksen, Zodiak – Uuden tanssin keskuksen, Kiasma-teatterin, Goethe-instituutin, Ranskan kulttuurikeskuksen sekä Centre Culturel Françaisin kanssa.

Kansainväliset vieraat Jérôme Bel, Marc Rees, Saša Asentić ja Ayelen Parolin valortavat monipuolisesti kotimaisten kantaesitysten – Tommi Kittin & Co:n *riffi* ja Heli Meklinin & Michael Laubin yhteistyö *Bruce and more* – kanssa nykytanssin erilaisia lähestymistapoja.

Jérôme Belin *The show must go on* mielletään yhdeksi nykytanssin kulmakivistä. Lähes parinkymmenen hengen esiintyjäryhmä tuo lavalle näennäisesti yksinkertaisten tapahtumien sarjan, joiden välestä pilkottaa annos omaperäistä huumoria. Liikkeellä marraskuussa -festivaalilla tämä pop-musiikin tanssillinen tutkielma saavuttaa hurjan suosion: ainokaiseen esitykseen jonottaa ihmisiä, ja katsomo täyttyy rappusia myöten. Jukka O. Miettinen kuvaa arviossaan *The Show Must Go On* -teosta ”pähkähulluksi klassikoksi” ja jatkaa ”Bel on kuunnellut publikulutettujen kappaleiden tekstit tarkkaan ja toteuttaa niiden sisällön esiintyjäryhmällään joskus dadaistisesti assosioiden, toisinaan taas kuolemanvakavasti.” (Helsingin Sanomat 7.11.2008)

Marc Reesin *Gloria Days* on kunnianosoitus tanssivalle markiisille, Henry Cyril Pagetille (1875–1905). Dramaattinen aatelisherra ja eurooppalaisen aristokratian aikakausi näyttäytyvät Reesin teoksessa tanssin, symbolisten eleiden, puheen ja filmin välityksellä. Saša Asentić sijoittaa itsensä maailmankartalle ja vallitseviin kulttuuriin rakenteisiin *My private biopolitics* -esityksessään. Serbialaisen koreografin projekteissa kohtaavat paikallisuus ja globaalisuus.

Ayelen Parolin tutkii ihmisen ja eläimen hiuksenhienoa eroa teoksessaan *Troupeau/Rebaño*. Yhteisöstä paikan löytäminen näyttäytyy Parolinin teoksessa yhteisenä nimittäjänä eläimen ja ihmisen välillä. Tai kuten toimittaja Jussi Tossavainen kiteyttää:

Ivana Müller: *While We Were Holding It Together*, 2007

©L.BERNAERTS, I.MÜLLER & DRIEST ONTWERPEN

Jérôme Bel: *The show must go on*, 2008

©MUSSACCHIO LANIELLO

”Parolinin teos on eräänlainen etologinen tutkielma, paitsi että se eläinten käyttäytymisen sijaan tutkii ihmisten käyttäytymistä. Tai pikemminkin ihmisen elämällisyyttä ja eläintä ihmisessä.” (Helsingin Sanomat 7.11.2008)

Tommi Kitin Liikkeellä marraskuussa -festivaalille työstämä tilausteos on yhdeksän esiintyjän riffi. Taidokkaat tanssijat ja lumoava tunnelma sekä vilpitön liikkeen kanssa leikkittely ovat teoksen kantavia voimia. Heli Meklin & Michael Laub -parivaljakon *Bruce and more* perustuu osittain Meklinin aiempaan muotokuvamaiseen sooloon, joka oli osa Michael Laubin *Portrait Series Berlin: Professional and non-professional dancers* -teosta. Meklinin henkilökohtaisia kokemuksia hyödyntävä teos jatkaa identiteetin tutkimuksen linjalla.

2009 Saturnukselta löytyy uusi rengas. Talouskriisi kaataa Islannin hallituksen, Michael Jackson kuolee. Rautatien metroasemalla iso vesivahinko.

Festivaali keskittyy vuonna 2009 esiintyjään ja esittämisen tapoihin. Ohjelmisto koostuu neljästä kansainvälisestä teoksesta sekä kotimaisesta kantaesityksestä. Yhteistyökumppaneina jatkavat Zodiak – Uuden tanssin keskus, Stoa Itä-Helsingin kulttuurikeskus, Kiasma-teatteri, Goethe-instituutti, Ranskan kulttuurikeskus sekä Centre Culturel Français. *”Tanssinäyttämö ja siellä esitetty tai siellä esiin tuleva kehollisuus hakee tänä päivänä merkityksiään monin tavoin. Liike, liikkumattomuus, esityksen rakenne tai sen kulttuurinen kehys voi olla teoksen keskiössä”*, taiteellinen johtaja Ari Tenhula kuvaa festivaalin teemaa.

Mathilde Monnierin ja La Ribot’n *Gustavia* on kahden aikuisen diivan matka elämän totuuksiin. Burleskista ammentava koreografien yhteisteos on myös yllättävä, vilpitön katselmus naiseuteen. Bulgaria-laissyntyinen, tätä nykyä Belgiassa työskentelevä koreografi Ivo Dimchev pohtii teoksessaan niin ikään ihmisyyttä ja näyttämöuran loppuvaiheita: *Lili Handel* on varieteetuningattaren viimeinen voimannäyte. Dimchev vierailee muun muassa buton ja falsettilaulun tonteilla. Antonia Baehr leikittelee esittämisen traditioilla vaihtoehtoiseen tapaan: miesten pukuun sonnustautunut Baehr nauraa läpi 70-minuuttisen teoksensa. Naurun ääntä, rytmiä ja väriä tutkiva *Laugh* on konkreettinen syväluotaus naurun fysiologiaan ja sen näyttämölliseen voimaan.

Itävaltalainen Chris Haring lähestyy esittämisen teemaa median ja katsomisen kautta. Yleisö toimii *Running Sushi* -esityksen dramaturgina ja valitsee kohtausten esittämisenjärjestyksen. Mangasta inspiroitunut Haring kuvaa *Running Sushissa* parisuhdetta median kyllästäjän kuvaston läpi. Jussi Tossavainen nostaa arvostelussaan (Helsingin Sanomat 8.11.2009) *Running Sushin* yhdeksi festivaalin mielenkiintoisimmista teoksista: *”Tämän vuoden Liikkeellä marraskuussa -festivaali on onnistunut poimimaan ohjelmistoonsa monipuolisen kiinnostavia herkkupaloja, joista tämä on varmasti yksi herkuin.”*

Zodiakin kanssa yhteistuotannossa valmisteltu koreografi Eeva Muilun ja teatteriohjaaja Milja Sarkolan *Ihmisen asussa* on teos alastomuudesta ja hämmennyksestä. Festivaalin tilausteos herättää runsaasti keskustelua mediassa, blogeissa ja foorumeilla.

Mathilde Monnier & La Ribot: *Gustavia*, 2009
©MARC COUDRAIS

Alastomuus ja sitä kautta seksuaalisuus puhuttavat – kuitenkin monen, kuten toimittaja Maria Säkön mielestä ”*Esitys ei ole kannanotto nykypäivän ihannevirtalomalliin, seksuaaliseen normitukseen tai sukupuolijaotteluun. Se kertoo alastomuudesta hoivaavasti, ilman moralisointia.*” (Helsingin Sanomat 7.11.2009)

2010 Tulivuori-peräiset tuhkapilvet leviävät Islannista Euroopan ylle. Chilessä 33 kaivosmiestä jää loukkuun viikoiksi maanalaiseen kaivokseen. Wikileaks julkaisee ensimmäisiä vuotoja. Suomessa kesän ennätyshelteet muuttuvat myrskyiksi.

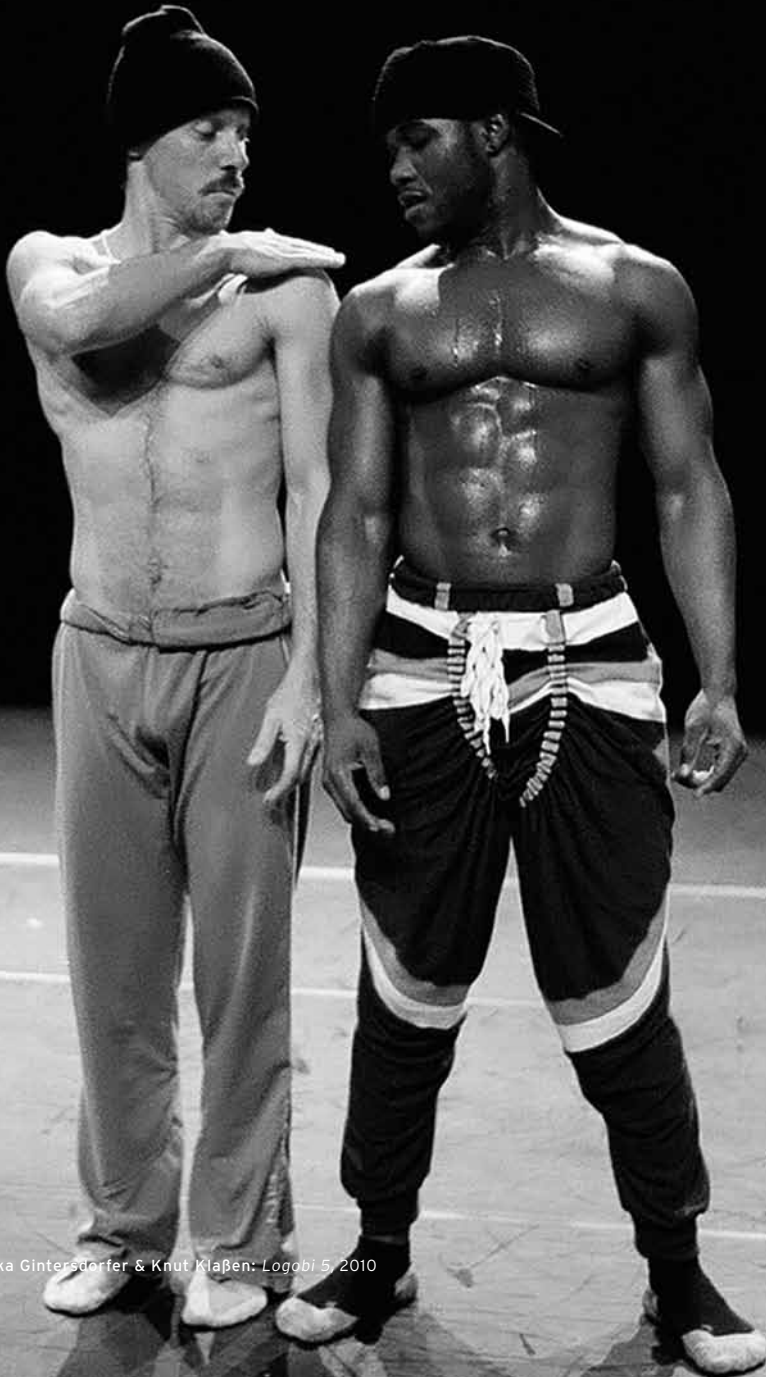
Liikkeellä marraskuussa -festivaalin taiteelliseen johtoon Ari Tenhulan rinnalle astuu Mikael Aaltonen. Kuusi kansainvälistä teosta, kotimainen tilausteos, Boyan Manchevin vierailuluento, Zodiak – Uuden tanssin keskuksen monitaiteellinen esitysklubi Mamuska Helsinki, dokumenttielokuva Anna Halprinista, seminaari laadusta ja laadun arvioinnista sekä Syväasukellus esittävään taiteeseen -yleisötyöpaja muodostavat vuoden 2010 Liikkeellä marraskuussa -festivaalin rungon. Yhteistyössä Tanssiareena ry:n kanssa festivaalia järjestävät edellisvuosien tapaan Kiasma-teatteri, Stoa, Zodiak – Uuden tanssin keskus, Goethe-instituutti, Ranskan kulttuurikeskus sekä Centre Culturel Français.

Jukka O. Miettinen luonnehtii festivaalia Helsingin Sanomissa: ”*Helsingissä uusinta uutta kansainvälistä nykytanssia on sitkeästi esitelty Liikkeellä marraskuussa -festivaali, joka jo aiemmin on tarjonnut mahdollisuuden nähdä muun muassa nyt Juhlaviikoilla vierailleen Les Ballets C de la B:n tuotantoa. - - Liikkeellä marraskuussa on niukalla budjetilla kyennyt pitämään ajan tasalla niin nykytanssista kiinnostunutta yleisöä kuin alan ammattilaisiakin.*” (4.9.2010)

Sylfidit tuo festivaalille uskaliaista kehotekniikkaa ja häiritsevää kauneutta. Koreografit Cecilia Bengolea ja François Chaignaud käsittelevät teoksessaan kiehtovasti rajatiloja ja hakevat tyhjöpakattuihin kumityynyihin vangituilla tanssijoilla yhtäläisyyksiä baletin kehottomiin henkiolentoihin, sylfideihin. Martine Pisanin *sans* on tyylieltyjen leikkausten ja käänteiden sekä epätarkoituksenmukaiselta vaikuttavan, valloittavan tanssin riemuvoitto. Välitön *sans* on kolmen miehen vastaisku tyhjälle ja hiljaiselle näyttämölle.

Teatteri ja katutaide taustoittavat tanssia *Logobi*-esityssarjassa, jossa kaksi – toinen eurooppalaista ja toinen afrikkalaista alkuperää edustavaa – esiintyjää heittäytyy liikkeelliseen ja sanalliseen vuoropuheluun. Teatteriohjaaja Monika Gintersdorferin ja kuvataiteilija Knut Klassenin teossarja on nimetty norsunluurannikkolaisen katutanssityylin mukaan. Liikkeellä marraskuussa -festivaalilla nähdään *Logobi 01* ja *Logobi 05*, josta Tanssi-lehden (02/10) Katja Keränen kirjoittaa seuraavasti: ”*Logobissa nähtiin myös liikkeellistä virtuositeettia, mutta mestariteos se oli hienosti toteutetun konseptin, sisällöllisen idean ja toteutuksen toimivuuden sekä luontevien tanssijoiden vuoksi. Logobi 05 osoitti jälleen kerran että ollakseen sisällöltään painava teoksen ei tarvitse olla haudanvakava tai rypytysäinen.*”

Jefta van Dintherin ja Mette Ingvartsenin *IT'S IN THE AIR* on ylistys paino-

voimalle ja liikkeelle. Kahden tanssijan teos hyödyntää trampoliineja välineinä kirjaimellisesti ilmavaan taiteeseensa. Thomas Hauert ja tanssiryhmä Zoo esittävät *You've Changed* -teoksessaan maailman ei-kenenkään-maana – verkostona, joka ei varsinaisesti kuulu kenellekään, mutta jossa kaikki ovat osallisena.

Und er Libet -ryhmän tilausteos *Gisellen keveys ja kuolema* tutkii romanttista Giselle -balettia 2010-luvulle ominaisella tavalla. Trash-estetiikkaa pursuavan teoksen tekijäryhmä on moninainen: koreografiasta ja ohjauksesta vastaavat Anna-Mari Karvonen ja Anna Mustonen, mutta esiintyjistä löytyy osaajia myös muilta taiteen aloilta. Zodiak – Uuden tanssin keskuksen ja Liikkeellä marraskuussa -festivaalin yhteistuotanto on jatkoa *Randomly seeking Giselle* -esitykselle, joka nähtiin syksyllä 2009 Todellisuuden tutkimuskeskuksessa.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalin kävijämäärät ovat nousussa, mikä on yleisön taholta selkeä osoitus sisällön kiinnostavuudesta. Pitkäaikaista yhteistyökumppani Stoa alkuvuosista asti edustanut kulttuurituottaja Monika Silander ja tiedottaja Marjo Haatainen kuvaavat festivaalin asemaa Helsingin ja Suomen tanssikentällä: ”*Festivaalin tarve ei ole sikäli muuttunut, että Liikkeellä marraskuussa -festivaali on edelleen lähes ainoa keino nähdä kansainvälistä nykytäntä Helsingissä ja laajemminkin Suomessa. Kotimaisia kantaesityksiä kyllä näkee nykyään kiitettävästi, mutta kansainvälisiä esityksiä ei niinkään. Tanssi on myös ”kielivapaata” eli sitä voivat katsoa niin kanta- kuin uussuomalaisetkin äidinkielestä riippumatta. Tanssin yleisö on kasvanut ja tietoisuus tanssista taidemuotona lisääntynyt. Tarvetta tällaiselle festivaalille siis on.*”

Antonia Baehr: *Laugh*, 2009
© JAN STRADTMANN

Ervi Sirén: *Varjot-tanssis*
5.11. Ateneum

Tim Feldman/WILDA
Productions (Tanska): *T
ikon #1*
5.–6.11. Zodiak

Javier de Frutos (Iso-Brit
Venezuela): *The Hypocon*
6.–7.11. Kiasma-teatteri

Arja Raatikainen: *Komm
Enne*
6.–7.11. Stoa Itä-Helsing
kulttuurikeskus

CandoCo (Iso-Britannia)
7.–8.11. Espoon kulttuuri
Louhisali

Lisäksi:
7.11. Tanssi ja yhteisö -se

2000

Paula Tuovinen: *Faravidio*
25.–26.10. Zodiak

Company Bohemia Fari
– Jan Kodet (Tšekki): *G
27.–28.10. Stoa Itä-Hels
kulttuurikeskus*

Compagnie Tandem – M
Noiret (Belgia): *Solo Sto
27.–28.10. Stoa Itä-Hels
kulttuurikeskus*

Carte Blanche AS & zer
corp – Ina Christel Joha
(Norja): *Suppose This Tin
What He Saw*
28.–29.10. Espoon kulttu
Louhisali

Kubilai Khan Investigat
(Ranska): *S.O.Y.*
28.10. Helsingin kaupun
Studio Elsa

Monica Francia (Italia):
29.–30.10. Zodiak

Sinequanon (Kreikka): *J
30.–31.10. Stoa Itä-Hels
kulttuurikeskus*

La Ribot (Espanja): *Mas
31.10.–1.11. Espoon kulttu
Louhisali*

Vera Mantero (Espanja): *C
Mysterious Thing, Said E.L
Olympia; Perhaps She Cou
First And Think Afterwara
1.11. Kiasma-teatteri*

Tanssiareena-festivaali
Liisa Pentti: Trans-it
Arja Raatikainen & Kin
Koskela: Opal-D

Tarina on muotoutunut henkilökohtaisesti ja sähköpostitse tehdyistä haastatteluista (Marianna Kajantie, Raija Ojala, Hannele Krohn, Tiina Björn, Virve Sutinen, Annikki Smolander, Raisa Rauhamaa, Monika Silander & Marjo Haatainen), festivaalin omista arkistoista ja painotuotteista sekä median julkaisuista.

Liikkeellä marraskuussa -festivaalin merkittävimpiä tukijoita vuosien varrella ovat Helsingin kaupunki ja Valtion Taidetoimikunta. Lisäksi lukuisat säätiöt, rahastot ja eri maiden suurlähetystöt ovat osaltaan auttaneet festivaalin toteutumisessa.

TAUSTATIEDONÄ KÄYTETTY KIRJALLISUUS

— Raija Ojala & Kimmo Takala (toim.)
Zodiak – Uuden tanssin tähden. LIKE 2007.
— Satu Silvanto (toim.) *Festivaalien Helsinki –
Urbaanin festivaalikulttuurin kehitys, tekijät
ja kokijat*. Helsingin kaupungin tietokeskus &
Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus 2007.

